

OPONENTSKÝ POSUDOK NA HABILITAČNÚ PRÁCU

Ing. Mgr. Ireny Žantovskej, PhD. Proměny rétoriky v současné mediální komunikaci

Tému predloženej habilitačnej práce predstavujú vybrané aspekty vzájomného vzťahu medzi špecifickými podobami rétoriky a mediálneho prostredia, osobitne média verejnoprávnej televízie v Českej republike. Motiváciou k napísaniu textu práce bolo jednak rôznorodé a neraz protichodné chápanie pojmu rétoriky ako aj vymedzenie rétoriky ako autonómnej vednej disciplíny. Teoretické východisko práce tvoria bohaté dejiny rétoriky ako „rečníckeho umenia“ pretavené do súčasnej spoločnosti, nových rétorických foriem a štýlu a premyslenie toho, čo z pôvodnej disciplíny chápanej ako *techné* pretrváva a s akými novými funkiami či podobami rétorickej komunikácie sa stretávame v súčasnej mediálnej komunikácii. K základným výskumným otázkam práce sa radia nasledovné: Nakol'ko sa menia podstatné črty a formy rétoriky v dôsledku technologických a spoločenských zmien? Mení sa následne mediálne publikum? Ktoré podoby mediálnej rétoriky majú významný vplyv na prijímateľa či už v pozitívnom alebo v negatívnom zmysle? Možno vypozorovať trend v súčasnom mediálnom rétorickom štýle?

Východisko práce tvorí téza, podľa ktorej možno v oblasti rétoriky špecifického média rozpoznať princípy a tendencie odrážajúce základné aspekty dobového spoločenského a politického vývoja. S danou tézou bezprostredne súvisia základné a čiastkové ciele nastolené v práci. Za hlavný cieľ autorka pokladá analýzu vzťahu medzi konkrétnymi podobami rétoriky a mediálneho prostredia s cieľom vymedziť charakteristické znaky, zjednocujúce princípy a tendencie súčasného rétorického štýlu. K čiastkovým cieľom radí charakteristiku vývoja rétorických foriem a štýlov používaných v prostredí televízneho spravodajstva a publicistiky v ČT. Médium televízie autorka analyzuje v zmysle špecifickej komunikačnej situácie. Základné metódy práce tvorí najmä analytická metóda a jej uplatnenie pri analýze dát, dokumentov atď. komparatívna metóda a kritické vyhodnotenie sa používa predovšetkým pri uplatňovaní rétorických techník, štýlu a špecifických prostriedkov v súčasnej mediálnej komunikácii. Autorka sa v práci odvoláva na viaceré teoretické zdroje a koncepcie, pričom svoje úvahy ukotvuje najmä v práci francúzskeho filozofa G. Lipovetskeho a poľského filozofa a sociológa Z. Baumana. U oboch autorov sa inšpiruje analýzou súčasnej postmodernej spoločnosti s dôrazom na negatívne javy, ktoré so sebou nesie súčasná globalizácia (spriemyselňovanie spoločenského života, konzumnosť, spochybňovanie hodnôt, dezorientácia atď.). Do svojich úvah autorka zahrňa ďalších významných mysliteľov, ku ktorým patrí J. Baudrillard, U. Eco, V. Bělohradský, J. Habermas. Zakomponovanie širokej škály názorov

predstaviteľov filozofie, sociológie, teoretikov mediálnej komunikácie a praxe podčiarkuje náročnosť spracovania zadanej problematiky v úsilí zachytiť globalizačné trendy a ich dopad na myslenie súčasného človeka. Počnúc prou kapitolou autorka charakterizuje epochu, v ktorej žijeme ako epochu globalizácie s cieľom poukázať na jej prepojenosť s mediálnou komunikáciou a najmä na špecifiku v súčasnej spoločnosti. Pri interpretácii fungovania súčasnej spoločnosti si všíma tak pozitívne ako aj negatívne aspekty a trendy. Jednou z najvýznamnejších spoločensko-politickej a kultúrnych premien predstavoval pád totalitných a nastolenie demokratických spoločenských štruktúr a pozitív v podobe decentralizácie, tolerancie, tvorivosti a slobode. Na druhej strane sa objavujú a žiaľ aj rozvíjajú negatívne javy spojené s propagovaním médií ako nástrojov moci (postmoderné pokrytectvo, ohlupovanie a manipulácia masového publiku, masovosť kultúry, dezorientácia atď.). K znakom významne ovplyvňujúcim podoby mediálnej komunikácie autorka radí tieto: a) globalizáciu, b) mediáciu, c) medializáciu, d) individualizáciu, e) homogenizáciu a fragmentarizáciu publiku, f) spektakularizáciu (s.31-32). Teoretické a praktické prejavy uvedených znakov autorka precízne dokladá v jednotlivých kapitolách práce s dôrazom na špecifické črty vplyvu spoločenských procesov na mediálnu komunikáciu a dopad nových audiovizuálnych technológií na mediálnu prax televízie. Štvrtá kapitola sa zaobráva podrobnejším opisom súčasných verbálnych a neverbálnych komunikačných prostriedkov v mediálnom priestore televízie, ktoré ilustruje v obrazovej prílohe, ale aj obrázkmi, grafmi a tabuľkami v texte práce.

Vzhľadom na interdisciplinárnu povahu predloženej problematiky autorka akcentuje potrebu komplexného pohľadu, s čím možno zaiste súhlasiť. Pred čitateľom sa zároveň vynára nemalý problém pri porozumení textu, v ktorom sa nachádzajú odkazy na desiatky predstaviteľov sociológie, filozofie, teoretikov mediálnej komunikácie. Treba však uviesť, že autorka sa usiluje čo najviac pomôcť čitateľovi uvedením bohatého poznámkového aparátu (487 poznámok pod čiarou!). Napriek tomu by možno bolo vhodné pri príprave textu k publikovaniu zúžiť výber predstaviteľov jednotlivých disciplín a zdôrazniť nadväznosť teoretickej pozície autorky s vybranými reprezentatívnymi autormi. Zároveň by som odporučila zníženie počtu citácií a najmä ich následnosti za sebou s cieľom sprehľadniť vlastný postoj a názory autorky.

Pripomienky ku štruktúre textu práce. Prácu tvorí šesť samostatných kapitol a viacero podkapitol. Z dejinno-filozofického hľadiska a so zreteľom na tému práce týkajúcu sa *premien* rétoriky si dovolím navrhnúť usporiadať jednotlivé kapitoly práce tak, aby prvú kapitolu tvorila tretia kapitola textu. Ide o úvodnú kapitolu do problematiky rétoriky a následných problémov a tém analyzovaných v ďalších kapitolách textu práce.

Pripomienky k formálnemu spracovaniu textu. Text obsahuje drobné gramatické a formálne chyby, jednotlivé kapitoly by sa mali uvádzať na samostatnej strane, v obsahu práce chýbajú odkaz na strany textu atď'.

Posledná šiesta kapitola práce podrobne analyzuje a sumarizuje premeny rétorickej komunikácie, text je obohatený praktickými ukážkami premien, modifikácií rétorických prostriedkov v praxi ČT so zreteľom na špecifické prostriedky redaktorov a moderátorov spravodajstva a publicistiky ČT. Pri hodnotení premien rétoriky autorka zvýznamňuje status moderátora, jeho komunikačných kompetencií a spôsobilosti. Do centra pozornosti sa dostáva fyzický vzhlad rečníka, jeho umiestnenie v priestore (scéna), rétorický štýl, posilňujú sa prvky a prostriedky neverbálneho správania. So špecifikami rétorického štýlu a jednotlivých žánrov (politické prejavy a reč, mediálny dialóg, diskusia) úzko súvisia ďalšie audiovizuálne prostriedky (svetlo, zvuk, kamera).

Habitačná práca splnila ciele, ktoré si autorka stanovila v jej úvode, a to predovšetkým hlavný cieľ - vysledovanie trendov v súčasnej mediálnej praxi (s.222). Text nastoluje viaceré závažné teoretické a praktické otázky, akou je napr. otvorený problém statusu „publika“, „diváka“, „recipienta“ či potreba zakomponovať etické kódexy tak, aby verejnoprávna televízia pôsobila v súlade s platnou legislatívou. Text práce významne prispieva do aktuálnej diskusie o povahе a funkcií rétoriky v súčasnej spoločnosti. Na viacerých miestach v texte autorka upozorňuje na mnohoznačnosť významu pojmu a na nejasnosť vymedzenia rétoriky v zmysle interdisciplinárnej vednej disciplíny (teória úspešnej komunikácie, procesy, formy a prostriedky používané v rétorickej praxi atď').).

Na predloženej habitačnej práci vysoko oceňujem entuziazmus a rozhladenosť autorky, ktorá prezentuje v texte vysokú erudovanosť a kultivovanosť pri analýze závažných tém späťich so vzhlahom mediálnej a politickej komunikácie. Z množstva otázok vyplývajúcich z hutného textu práce si dovolím položiť nasledovné: Koho možno pokladať za postmoderného konzumenta? Akými prostriedkami by sa mohli moderátori a redaktori viac priblížiť k svojmu publiku? Pred ktorými rétorickými prostriedkami a praktikami by mal byť divák obzvlášť obozretný?

Vzhladom na vysokú kvalitu a aktuálnosť predloženej habitačnej práce „**Proměny rétoriky v současné mediální komunikaci**“, navrhujem jej autorke Ing. Mgr. Irene Žantovskej, PhD. udeliť titul **docent** v študijnom odbore 3.2.3 Masmediálne štúdiá.

Posudok vypracovala: Prof.PhDr.Silvia Gáliková, CSc.

V Bratislave, dňa 31.8.2016

